

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE ARTE DIN BUCUREȘTI

Domeniul de doctorat: ARTE VIZUALE

**OBIECTUL - DINAMICĂ A COMUNICĂRII
ÎN SFERA ARTISTICĂ ȘI SOCIALĂ**

REZUMAT

**Coordonator științific:
Prof. univ. dr. Habil. Eugen Alexandru Gustea**

**Doctorand:
Giulia Crețulescu**

2024

Introducere	3
Capitolul I: Paradigma eficacității și psihologia utilității obiectuale	12
1.1 Analiza imperativelor obiectuale – Günther Anders.....	15
1.2 Imperativele eficacității – analiză asupra conceptului de episteme la Michel Foucault.....	20
1.3 Sfera virtuală a realității – analiză asupra reprezentărilor simbolice obiectuale – Jean Baudrillard.....	22
1.4 Analiză asupra Realismului în Artă în prima jumătate a secolului XX.....	24
1.5 Despre obiectul fotografic: Roland Barthes, André Bazin, Susan Sotang.....	27
1.6 Noua Obiectivitate (Neue Sachlichkeit) – Fotografia – Analiza Noului Real: Albert Renger Patzsch, Bern și Hilla Becher.....	34
1.7 Noua Ordine a Realității: Max Ernst, Francis Picabia, Oskar Schlemme, Philippe Weisbecker.....	40
Capitolul II: Fuziunea între om și obiect – Transumanism	49
2.1 Structuri narative ale animismului – mituri și ficțiuni asupra însuflețirii obiectelor.....	50
2.2 Analiză asupra tipurilor de reprezentări ale realității: obsesia mimetismului, trompe l’œil, cabinete de curiozități, colecționism (Lumea Colecție).....	56
2.3 Analizarea conceptului de entitate liminală în scrierile lui Minisoo Kang.....	61
2.4 Obiectul artistic ca entitate liminală, trans-categorială.....	65
2.5 Realismul magic în artă și puterea discursională a obiectului hibridizat.....	66
2.6 Konrad Klapheck și Domenico Gnoli – Obiectul care te privește (Realismul Magic).....	68
Capitolul III: Potențialitatea discursivă a obiectului artistic	83
3.2 Determinarea identității temporalității – timpul absolut și timpul experiență Albert Einstein și Henri Bergson.....	85
3.3 Obiectul artistic ca rezultat al timpului experiență.....	93
3.4 Instanțele metaforice ca mod de comunicare a obiectului experiență – Hans Blumberg și Ortega y Gasset.....	97
3.5 Edward Hopper – analiza asupra instanțelor reprezentăionale metaforice...	105
Concluzii	

Cercetarea de față dorește să analizeze fuziunea dintre *om* și *obiect* într-o cheie a transumanismului cotidian, a unei interacțiuni cu obiectele în vederea înțelegerii perspectivei perceptive pe care acestea le generează prin intermediul imperativelor discursionale de care dispun.

Obiectivul cercetării este acela de a înțelege *obiectul* dincolo de sfera sa materială și de a intra în rețeaua sa de comunicare simbolică, a reprezentărilor și narațiunilor subterane în vederea urmării imperativelor pe care aceste ni le propun. Această interacțiune, fuziune, descrisă prin extinderea omului în rețeaua sa de artefacte va fi urmărită, atât din perspectiva obiectului de natură utilă, cât și din cea a obiectului artistic, dihotomia prezentată în titlul cercetării fiind cea care ne va ghida în înțelegerea lumilor descrise de cele două perspective obiectuale.

Obiectul artistic va fi plast în interiorul scrierii doctorale precum un *anti-obiect* capabil să ofere flexibilitatea necesară discursului social prin natura sa exclusiv comunicațională.

În introducerea tezei vom analiza specificul obiectelor și modul în care acestea ne-au însoțit existența pentru a înțelege natura fenomenului de creație materială (atât utilă, cât și artistică) ca aparținând dialogului hermeneutic între om și mediu. Astfel, scrierea plasează *designul*, în sensul larg al producției materiale, ca fiind o valență principală a psihicului anticipativ uman, care pentru a crea un răspuns asupra mediului a fost nevoit să se extindă în rețeaua obiectuală capabilă să medieze și faciliteze acțiuni care să contracareze potențialele efecte negative ale mediului adesea definit ca ostil.

Transumanismul văzut ca extinderea cogniției umane prin intermediul artefactelor prezintă punctul zero de fuziune între om, obiect și mediu, perspectiva perceptivă a celui din urmă fiind modificată de forma și interacțiunea primelor două. Altfel spus, angrenajul format între om și obiect crează o nouă entitate care percepe lumea într-un mod diferit, în parametrii și în raportul creat de către noile proprietăți de care dispune în urma acestei fuziunii.

Unul din scopurile cercetării este acela de a urmări modul în care am ierarhizat și prioritarizat vectorii cunoașterii creației materiale în favoarea valențelor utilității, pentru a putea înțelege implicațiile acestui tip de unilateralitate și al efectelor ei în corpul social.

Imperativele cunoașterii așa cum le vom analiza din direcția celor doi poli obiectuali presupun moduri diferite de înțelegere și investigare a lumii materiale, lucru pe care îl vom înțelege atunci când vom încerca să circumscriem capacitățile comunicaționale la nivel social al entităților obiectuale contemplative (obiectele artistice) pe care le vom defini sub termenul

de *anti-obiect* deoarece contrazice în mare parte multe din imperativele setate social în interacțiunea clasică a celorlalte tipuri de obiecte.

Una din întrebările subscrise în argumentele tezei doctorale chestionează acest tip de ierarhizare a cunoașterii prin intermediul singularității obiectelor cu statut util, acțional și obiectiv, propunând capacitățile comunicaționale ale obiectului artistic ca fenomen capabil de înțelegere și sinteză asupra fenomenelor umane și sociale. Cu alte cuvinte în paradigma funcționalității performativitatea acțională a obiectelor își are limitele ei de înțelegere a substratului social și al interacțiunilor umane, limite care pot fi transcese prin optica obiectului artistic și a propunerilor lui comunicaționale.

Forma supremă a utilității obiectuale este definită prin tehnologia de vârf care caracterizează epoca modernității. Conceptul de *om unidimensional* pe care Herbert Marcuse o descrie în cartea sa (*Omul Unidimensional*) vorbește despre această *paradox al utilității* pe care îl întâlnim în societățile moderne în care deși înconjurați de obiecte ale căror identități se înscriu exclusiv în sfera soluționării problemelor umane, adesea acestea deși rezolvă o parte din problemele cu care ne confruntăm ridică o altă serie exponențială de greutăți care trebuiesc soluționate. Ideologia tehnologică deși eficientă în primele ei stadii de acțiune, secundar ne confruntă cu un alt val de probleme, ale căror soluții repetă ciclicitatea procesuală menționată.

Prin intermediul imperativelor inconștiente ale eficacității obiectul tehnologic emană utopia lucrurilor prescrise, mirajul soluționării unor serii de obstacole prin soluția obiectuală care îi certifică poziția ierarhică ca entitate supremă a evoluției.

Asupra acestei perspective unilaterale va face referire teza doctorală încercând să prezinte *obiectul artistic* ca acea entitate materială capabilă să analizeze discursul social, problemele și nevoile acestuia prin natura hermeneutică de care dispune ca esență a comunicării sale.

Dacă cel mai înalt grad al evoluției obiectuale este reprezentat de forma umanoidă capabilă de acte de comunicare (Inteligenta Artificială), atunci *obiectul artistic* preia încă din zorii civilizației acest atribut discursiv pe care dorim să îl sedimentăm în obiecte prin actul hermeneutic silențios pe care îl generează în interacțiunea om/obiect. Această căutare de a însufleți materia, a fuzionării și sporirii capacităților umane venită pe filiera curentului transumanist, deși clară în apartenența ei la entitățile obiectuale tehnologice, a ratat includerea obiectului artistic ca fiind acela care încă din cele mai vechi timpuri a fost echipat în vederea comunicării și interacționării umane.

Deși o metaforă a tezei - obiectul artistic ca entitate comunicațională - aceasta dorește să prezinte capacitățile și implicațiile potențialităților discursive, fiind un manifest silențios asupra dizolvării sale din viața socială pe baza criteriilor utilității. De aceea este necesar în analiză a definiți conceptul de utilitate în raport cu nevoile contemporane, dar și de a analiza imperativele performativității funcționaliste în substraturile sale reprezentative, ca mai apoi să putem înțelege capacitățile și necesitatea acestui *anti-obiect* în sfera socială.

Primul capitol al tezei doctorale debutează cu o analiză asupra relației dintre om și obiect venită din partea filosofului Gunther Anders care încearcă să descrie modurile în care propriile creații obiectuale ridică imperative discursive, dar și modurile în care suntem impactați de către acestea. Pentru a înțelege mai bine poziția și analiza lui Anders asupra imperativelor obiectului util ne vom îndrepta atenția către alți teoreticieni precum Michael Foucault și Jean Baudrillard, care vor încerca să circumscrie aura virtuală și simbolică a obiectelor, dar și modul în care acestea au influența în sistemul reprezentativ.

În vederea dezbaterii sferei realității sociale și cea a virtualităților ideologice vom analiza curentul Nou Obiectivism German (*Neue Sachlichkeit*), cu precădere asupra capacităților de comunicare ale obiectului fotografic de a ancora discursul vremii în realitatea faptică contextuală, încercând totodată să vindece rănilor provocate de virtualul hipnotizant al ideologiilor precedente.

Vom face acest lucru analizând pe rând atât scrierile lui Roland Barthes, (*Camera Lucida*), Andre Bazin (*Ontologia Imaginii Fotografice*), Susan Sontag (*Despre Fotografie*), cât și o serie lucrări ale artiștilor Albert Renger Patzsch, Bern&Hilla Becher, Max Ernst, Francis Picabia, Philippe Weisbecker sau Oskar Schlemmer. Scopul analizei noastre va fi acela de a dezbate capacitățile discursive ale obiectului artistic și a valențelor pe care acesta le propune schimbărilor din mediul social. În prima parte vom încerca să ne îndreptăm atenția către obiectul fotografic și al realismului de care acesta dispune, ca mai apoi să avansăm analiza către o serie de lucrări grafice care deși fac apel și referințe clare la perspectivele obiectivității noii lumii tehnologizate, totodată propun un discurs metaforic de analiză al efectelor și implicațiilor acestora.

Cel de-al doilea capitol doctoral continuă dezbateră în aceeași manieră asupra metaforei creatorului pe care am întâlnit-o și la Anders, dar de această dată din direcția dorinței omului de a crea entități obiectuale autonome, capabile de comunicare și care presupun o imitare a vieții în esența manifestării lor. Scrierea lui Minisoo Kang, *Sublime dreams of living machines – The Automaton in the European Imagination*, va deveni cheia de intrare în analiza asupra entitatilor autonome, ca mai apoi să clasificăm obiectul artistic ca

avand aceiasi serie de caracteristici ale liminalitatii si al flexibilitatii categoriale.

În vederea relizării acestei dezbateri, a obiectului artistic ca entitate transcategorială, liminală, vom prezenta lucrările a serie de artiști precum Konrad Klapheck sau Domenico Gnoli pentru a investiga capacitatea hibridizării reprezentationale și modul în care aceasta poate să genereze discurs. Hibridizarea subiectului, adică modificare lui subtilă prin actul reprezenațional definește *realismul magic* la care dorim să facem referire în cercetarea noastră.

Hibridizarea devine astfel o natură secundară a obiectului pe care artistul o esențializează, încercând să realizeze o sinteză între o serie de factori care îi definesc obiectului identitatea (relația între lumină și atmosferă, textură și materialitate, fundalul și contextul întregii naturii, etc.). Elementele asupra cărora artistul își oprește analiza în alegerile sale definesc și oferă noi valențe obiectului reprezentat. Între *natura statică* și *natura obiectului*, curentul realismului magic se referă la cel de-al doilea mod de existență, un moment surprins, volatil, care nu se află înscris în natura lucrurilor și pe care artistul a reușit să îl surprindă.

Prin analizarea lucrărilor artiștilor menționați dorim să ajungem la concluzia faptului că dialogul și abilitățile comunicaționale ale obiectului artistic vin în urma suspendării funcției specifice, fiind un obiect silențios, ale cărui reprezentări comunicaționale, preced funcțiile imediate, invitând să fie utilizat într-un mod interpretațional, hermeneutic.

Utilitatea sau modul de folosire a obiectului artistic este acela în direcția interpretării, a actului de comunicare inițiat prin obiectul în sine. Ergonomia obiectului artistic este prin definiție comunicarea, dialogul interior, rezistența pe care această o arată folosirii lui în linie dreaptă, acțională sau funcțională. Tocmai această *liminalitate* pe care Kang o atribuie automatelor o regăsim și în obiectul artistic datorită suspendării oricărei metodologii familiare de utilizare a acestuia.

Astfel automatul descris ca fiind acel obiect cu capacitatea maximă a materiei de a replica ființa umană va căpăta un nou sens în interiorul scrierii doctorale, abilitățile acestuia fiind analizate ca aparținând încă de timpuriu obiectului artistic. Cu alte cuvinte, prin metafora automatului și a dorinței de însuflețire a materiei, vom prezenta obiectul artistic ca fiind acea entitate liminală care a realizat acest lucru prin modul în care a substituit obiectul actului reprezentational, discursul devenind principala funcție esențială a acestuia.

Unind aceste două viziuni, cea a capacității obiectului artistic de a revela subteranele comunicaționale vom ajunge defapt la intenția din titlul tezei doctorale și anume aceea de a plasa obiectul artistic ca entitate flexibilă în sfera socială, capabilă să vină cu o serie de

analize și diagnoze asupra contextelor și dinamicilor sociale.

În cel de al treilea capitol al scrierii doctoale vom încerca să aflăm modurile de comunicare ale obiectului artistic prin incursiunea asupra noțiunii de timp trasat între instanța *subiectivă* și *obiectivă*, argumentând faptul că primul, timpul subiectiv, cel al experienței este cel la care face referire obiectul artistic. Am ales să intrăm în analiză prin intermediul noțiunii de timp deoarece, așa cum vom vedea atât la Henri Bergson, cât și la Gilles Deleuze, acesta este cel în interiorul căruia ne formăm memoria, implicit identitatea, noțiuni fundamentale în poziționarea noastră față de lume și experimentarea ei. Prin intermediul noilor valențe atribuite timpului de către cei doi gânditori vom putea înțelege modurile de comunicare ale obiectelor lăsate în afara cunoașterii obiective, raționale și metodologice.

Adresabilitatea oferită de către obiectul artistic prin circumscrierea experienței personale, oferă potențialitatea lui discursivă, atât la nivel individual, cât și colectiv. Dacă în prima parte a celui de al treilea capitol am vorbit despre definirea noțiunii de timp ca fundament al identității și experienței personale, în cea de a doua parte a capitolului vom investiga modurile în care obiectul artistic se adresează prin intermediul calități intensive descrise de către Bergson și Deleuze, ca mai apoi să putem porni pe urmele a o serie de artiști care descriu cel mai bine această relație a calităților intensive în obiectul artistic.

Vom face acest lucru analizând actul hermeneutic esențializat în metaforele de comunicare ale obiectului artistic, atât prin scrierile lui Hans Blumberg, cât și prin cele ale lui Ortega y Gasset. Blumberg descrie forța cunoașterii prin actul metaforic datorându-se incapacității de a o reduce, de a o diviza sub un concept clar și ușor lizibil. Ambiguitatea metaforei este cea care prilejuiește actul de interpretare, a unui spațiu lăsat liber, neechivalat, între semnificant și semnificat. Deleuze afirmă faptul că nu ne mai rămâne nimic de citit, dacă semnificatul și semnificatul devin identici. Echivalarea sterge spațiul dintre cele două entități conceptuale, suprapunându-le cu exactitate, în timp ce *asemanarea*, presupune asimetrie între poziții, spațiul lăsat liber primind nuanțe, valori și variații interpretative.

Ortega considera că natura lucrurilor poate fi revelată prin intermediul artei și a modalităților ei de comunicare metaforice. Afirmarea lui Ortega este menită să descrie relația pe care obiectul artistic o generează prezentând chiar aparența lucrului în sine, *noumena* pe care Kant a definit-o ca fiind inaccesibilă în mod direct, acum devine accesibilă prin actul cognitiv al metaforei care își stabilește câmpul de forță în obiectul artistic.

Urmărind scrierile lui Merleau Ponty vom înțelege faptul că obiectele devin extensii perceptivă ale sinelui, interiorul actului perceptiv fiind extins de la subiect către limita

funcțiilor obiectului, fuziunea dintre cele două determinând o nouă entitate perceptivă în cunoaștere. Fuziunea cu obiectul artistic ar presupune omogenizarea acelor calități comunicaționale ale metaforei descrise de către Ortega, astfel actul perceptiv asupra lumii fiind mediat prin acesta.

În vederea analizării actelor perceptive extinse prin intermediul obiectului artistic ne vom apleca atenția către modalitățile de comunicare metaforică ale pictorului american Edward Hopper al cărui proces îl vom dezbate în relație cu serie de alți artiști precum Martin Lewis, Wilhem Hammershoi, Rene Magritte sau George Tooker. Scopul analizei noastre va fi acela de a determina elementele discursive metaforice înscrise în picturile artistului și modul în care acestea au circumscris experiența atât de ordin personal, cât și la nivel colectiv, al unui spirit specific al vremii surprins de către acesta.

Cuvinte cheie:

Obiectul artistic, obiectul util, liminalitate, anti-obiect, entitate transcategorială, intensivitate, metaforă, hermeneutică, proces artistic, individualitate, colectivitate, hibridizare, descompunere, noumena;